

פרשה מבוארת

ע"פ רבנו האברבנאל

לע"נ הרב יעקב יצחק בן ר' אברהם דוד ז"ל ורעייתו מרת ברוריה בריינה בת ר' שלמה הכהן ע"ה

שתי הלכות ביום

גליון 15

פרשת ואתחנן

"לא תספו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמור את מצות ה' אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם. עיניכם הראות את אשר עשה ה' בבעל פעור כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלהיך מקרבך. ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים בלכם חיים" (דברים פרק ד, כ-ד)

שאלה: מדוע בתוך אזהרת משה רבינו שלא לגרוע ולא להוסיף על המצוות הביא כראיה את ענין בעל פעור, והרי שם לא היה החטא מחמת הוספה או גרעון במצוות ה'.

תשובה: כוונת משה רבינו בענין זה היתה להזהיר את ישראל שלא יחשבו שהמצוות שצויה אותם הם שכליות התלויות בהבנת האדם, וממילא יבוא אחריו אדם שיחשוב שהוא חכם יותר ויגרע או יוסיף על המצוות, בחושבו שהם תלויות בדעת בני אדם ובחכמתם, ועל כך הזהיר שלא להוסיף ולא לגרוע ממצוות ה', והוכיח זאת מחטאו של זמרי בן סלוא נשיא שבט שמעון בבעל פעור, שקירב את המדינית לפני משה וטען שהיא מותרת לו כפי שמשה רבינו נשא את צפורה, וטעות זו אירעה לו מחמת שחשב שהמצוות הן שכליות, ויכול הוא בשכלו לשנות אותם, והרי עונשו ועונשם של כל עובדי בעל פעור היה שהשמידם ה', ורק הדבקים בה' ללא חשבונות וללא תוספת או גרעון, חיים כולם היום. (שאלה ז).

"ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים באשר צונו ה' אלהי לעשות בן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה. ושמרתם ועשיתם כי הוא חקמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה. כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו בה' אלהינו בכל קראנו אליו. ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם חיים" (דברים פרק ה, ח-ה)

שאלות: א. מדוע פתח הכתוב ב'חוקים ומשפטים', המשיך ב'חוקים' בלבד, וסיים ב'חוקים ומשפטים צדיקים'. ב. מדוע דוקא על החוקים לבדם אמר שהגויים יאמרו 'רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה', והרי אדרבה, כיון שאינם מבינים את טעמי החוקים וענינם יבואו ללעוג על ישראל העושים אותם. ג. לשון 'צדיקים' נאמרת בדרך כלל על דברים הנחשבים כטובים וראויים בעיני בני אדם, וכיצד ניתן לומר לשון זו על חוקים, שאינם מובנים בשכל האדם.

תשובה: כוונת הכתוב היא שכאשר יראו הגויים את ישראל נוהגים גם במשפטים צדיקים, שטעמם ידוע ונגלה, יבינו שגם החוקים - שאינם מובנים בשכלם - הם צדיקים וטובים, וכמו אדם העושה פעולות רבות טובות ונכונות, שגם כאשר יעשה פעולה שלא יבינו בני אדם את ענינה, יבינו שבודאי גם היא פעולה טובה ונכונה. וכיון שיראו הגוים שעל ידי קיום החוקים יש לעם ישראל 'אלוקים קרובים' אליו יבינו שיש בכך סודות וענינים עמוקים, וכשם שהרופא המומחה ישובח בפי הבריות כאשר הוא עושה פעולות שנראות כמוזרות ומשיג על ידם את התועלת הרצויה, כך כאשר מקיימים ישראל את החוקים הנראים כדברים מוזרים בעיני הגויים, ומשיגים על ידי זה מעלה רוחנית עליונה ועצומה, מוכיח הדבר על מעלתם הגדולה של פעולות אלו. (שאלה ח).

"רק השמר לה' ושמר נפשך מאד פן תשפח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלכבדך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך.
(י) יום אשר עמדת לפני ה' אליהך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים
אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון" (דברים פרק ה, ט-י)

שאלה: משמעות לשון 'רק', שבה פותח הפסוק, היא שיש לכך שייכות לדברים האמורים למעלה, אך לכאורה אין הדבר מובן, ומה השייכות בין עשיית החוקים והמשפטים הצדיקים, והתפעלות הגויים מישראל, לכך שלא ישכחו את מעמד הר סיני.

תשובה: לאחר שהזכיר הכתוב שראוי לקיים את המצוות מחמת היותם 'חוקים ומשפטים צדיקים', ולאחר שאמר שאפילו הגויים יאמרו מחמת כן על ישראל 'רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה', הוסיף להזהיר את ישראל שלא יקיימו את המצוות מחמת היותם משפטים צדיקים המובנים בשכל האדם, ואף לא מחמת שעל ידם יתכבדו בעיני הגויים, אלא עיקר תכלית עשייתם תהיה מחמת שה' יתברך ציוה לעשותם, וניתנו בסיני מאת ה' מן השמים, ונעשה הדבר במופתים גלויים, כי בדרך כלל אין הנבואה חלה אלא על בני אדם מעטים, וכאן החיל ה' את רוח הנבואה על כל ישראל, וכן נתן להם את עדרת הדברות הכוללות בתוכם את כל תרי"ג המצוות, וכן כתיבת הלוחות היתה מעשה אלהים שאינו מובן בדרכי הטבע, וכל זה היה כדי שילמדו ישראל, ואף ילמדו לבניהם, את גודל ועוצם מעלת קיום המצוות, שהם מצוות אלוהיות, ומחמת כן יש לקיימן. (שאלה ט).

"פנים בפנים דבר ה' עמכם בחר מתוך האש", "את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם בחר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף ויכתבם על שני לוחות אבנים ויתנם אלי" (דברים פרק ה, ה-ט)

שאלה: הרי בספר דברים הובאו רק מצוות שהוצרך משה רבינו להוסיף בהם תוספת ביאור שעדיין לא לימד את ישראל, ואם כן מדוע חזר שוב על כל עשרת הדברות, שברובם לא התחדש דבר יותר ממה שכבר נאמר בדברות הראשונות.

תשובה: בשונה משאר המצוות המובאות בספר דברים, עשרת הדברות הובאו מטעם אחר, והוא, שהקדים משה רבינו לומר להם שבאמת היו הם עתידים וראויים לשמוע בעצמם את כל תרי"ג המצוות מפי ה', לולא שאמרו לו "אם יספים אנחנו לשמע את קול ה' אלהינו עוד ומתנו... קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלהינו ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלהינו אליך ושמענו ונעשינו", ומחמת כן שאר המצוות לא נאמרו להם מפי ה' אלא נאמרו להם על ידי משה רבינו, ועל כך אמר להם, הרי 'את הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלכם', כלומר, הרי שמעתם את עשרת הדברות בעצמכם מפי ה', וכך היה ראוי שתשמעו את כל התורה מפיו, לולא שחששתם וביקשתם שלא לשמוע עוד את קול ה', ואז אמר ה' למשה "ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם ונעשו בארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה". (שאלה כב).

